

POREMEĆAJI PONAŠANJA KOD DECE

Poremećaji ponašanja kod dece ispoljavaju se nizom postupaka koji bitno odstupaju ili se kose sa normama ponašanja i običajima društva u kojem dete živi.

Poremećaj nastaje tokom vaspitavanja i osposobljavanja deteta za život u društvu (socijalizacija). Ako proces socijalizacije bude ugrožen ili poremećen u bilo kojoj etapi (u porodici, školi, širem društvu) detinje ponašanje počće da se menja.

Poremećeno ponašanje može se ispoljiti kao neposlušnost, inat, preterana agresivnost, hirovitost, nedisciplinacija u kući i školi. To su prvi znaci koji se javljaju vrlo rano. Zatim se javljaju znaci koji mnogo više zabrinjavaju: laž, krađa, bekstvo od kuće i škole, itd.

Mnoga od ovih ispoljavanja javljaju se tokom razvoja kod svakog normalnog deteta: ono slaže, uzme neki dinar iz kuće, dođe kasno iz škole, tuče se sa decom, bude neposlušno, inati se, pokušava da isteruje svoje želje, pobegne iz škole. Tek ako se ovakvo ponašanje uporno ponavlja i pogoršava iz dana u dan, ako ne pomaže ni lepa reč ni kazna, tada se može govoriti o poremećaju ponašanja, tj. o ponašanju koje odstupa od normi i običaja društva u kojem ono živi i odrasta.

Izdvojićemo dečje laži i dečje krađe, pošto njih roditelji najteže podnose i zbog njih se najčešće obraćaju lekaru.

Dečje laži

Mala deca ne prave razliku između mašte i stvarnosti. Svakom roditelju su poznate izmišljene priče i pričice koje dete u trećoj ili četvrtoj godini ispriča kao stvarni doživljaj. Dete postepeno nauči da razlikuje stvarnost od mašte, istinu od neistine i tek kada počne da govori neistinu sa određenim ciljem, a to počinje da se događa oko pete ili šeste godine, onda se može govoriti o dečjoj laži. Govoriti o dečjoj laži ne znači da detetu pri prvoj laži u kojoj je "uhvaćeno" treba reći da je lažov ili ga strogo kazniti.

Roditelji od malih nogu razvijaju detinju potrebu za istinom i svojim ponašanjem oni mu daju primer. Ako su oni skloni da slažu dete u mnogim običnim svakodnevnim situacijama, da bi izbegli njegove suze, ljutnju ili strah, onda ne treba da se čude ako i dete iz sličnih razloga počne njih da laže. Međutim, i roditelji koji nikad ne lažu dete i pružaju mu najbolji primer, dožive da ih dete ponekad slaže. Te male dečje laži ne treba doživeti kao tragediju i dete nazvati lažovom. Mnogo je bolje dati mu na znanje da se od njega očekuje da govori istinu i da se veruje da će ono to učiniti.

Ako dete često i mnogo laže, roditelji treba da se zabrinu a ne da se ljute i da ga kažnjavaju, jer time neće ništa postići. Oni treba da otkriju razlog i potrebu koja navodi dete da pribegne laži. Dete koje laže je nesigurno, možda i duboko nezadovoljno sobom, pa i nesrećno. Dete najčešće laže zbog straha od kazne ili straha da će izgubiti ljubav roditelja ako je učinilo nešto što nije smelo da učini. Ako se od deteta očekuje više nego što ono može (da bude najbolji u obdaništu ili da ređa petice od prvih školskih dana, da nikad ne napravi nikakvu štetu) ono će slagati da bi izbeglo posledice ili da bi za trenutak podiglo sopstveno samopouzdanje.

Najbolji način da se spreče detinje laži jeste da mu se povraća samopouzdanje i sigurnost, a za to je roditeljima nekad potreban savet stručnjaka i njegova pomoć i podrška.

Dečje krađe

"Mnogi mali lopovi nikada kasnije u životu ne dođu pred sud, zato što su njihovi roditelji znali kako s njima da postupe." D.V. Vinikot

U petoj ili šestoj godini dete nauči da razlikuje šta je njegovo, a šta nije, ono tada već može da shvati da uzimanje tuđih stvari predstavlja prestup, da to nije dozvoljeno, da je to krađa.

Malo dete uzima novčanicu iz mamine tašne ili tatinog novčanika i smatra da je to normalno jer su roditelji njegovi, kao i sve što njima pripada. Dete tog uzrasta ne krade, jer ono nema pojma o svojini, o tuđoj svojini, kao što nema pojma ni o značenju reči krađa. I ne vredi mu objašnjavati jer ono ne može da razume i shvati te pojmove. Jedino što ono može da razume to je ako mu roditelji, kao i za mnoge druge stvari, kažu "to ne smeš da dirraš".

Malo je dece koja nikad nisu kući donela neku tuđu stvar. To je parčence krede iz obdaništa ili škole, tuđa olovka ili igračka, ili nešto slično. Roditelji obično ne obraćaju pažnju na ove sitnice. Oni se ljute i postaju zabrinuti kada dete uzme novac ili neku stvar iz kuće, a ako se to ponovi više puta onda su skloni da ga strogo kažnjavaju.

Zašto dete krade? Ponekad dete uzima novac zato da bi i ono moglo da kupi nešto što većina njegovih drugova kupuje (žvake, sličice, bombone, itd.). Često dete želi da ima novac da bi se pravilo važno pred drugovima i na taj način sebi pridalo neki značaj.

I dok u prvom slučaju roditelji mogu lako da pomognu detetu ako se sa njim dogovore za neki mali stalni džeparac ili ako ga povremeno upitaju: "Da nije red na tebe da častiš društvo slatkišima, da li ti treba novac?", u drugom slučaju novac neće pomoći detetu da stekne samopouzdanje koje mu

nedostaje. Možda ono zaostaje za drugom decom u obdaništu ili školi, možda ima teškoća u približavanju deci i sticanju drugova, možda ga deca ne prihvataju, možda ga vaspitačica odbacuje. Roditelji treba da pokušaju da otkriju uzrok (sami ili uz pomoć stručnjaka) jer dete ga ne zna i ono nikad neće moći da odgovori na njihovo pitanje zašto to čini. Ako od njega to ipak zahtevamo, onda ćemo ga naterati u laž, jer ono ne zna pravi razlog.

Uzrok detinje krađe može da leži i u porodičnoj situaciji, u odnosu roditelja prema njemu, u nedostatku pažnje ili vremena, ili slično. Jednom prilikom u moju ordinaciju mama je dovela dete jer su ga poslednjih meseci više puta uhvatili u krađi. Uzimao je novac sa stola ili iz tašne, pokrao kolače pripremljene za goste, bili su primorani da zaključavaju slatkiše. Oba roditelja su zbog toga užasno pogođena i ljuta. Mama i ja pokušale smo zajedno da otkrijemo šta se događa sa detetom. Pre tri meseca tata je počeo da radi prekovremeno, tako da preko nedelje jedva da se i vidi sa sinom pre nego što ovaj zaspi. Mama na poslu ima velike neprilike a kod kuće mnogo više posla jer muž ne može da joj pomaže. Najlakše joj je da dete posle obdaništa odvede u komšiluk da se igra dok ona završi posao. Dete je željno i majke i oca, koji su ranije mnogo vremena provodili sa njim. Ono je postalo nesigurno, njemu nedostaje njihova ljubav.

Mada uzroci detinje krađe ne mogu uvek da se utvrde sa sigurnošću, činjenica je da u većini slučajeva roditelji mogu da pomognu detetu. Kada mu mama i tata posvete više vremena i pažnje, pokažu mu koliko ga vole, kada ga zainteresuju za neke zajedničke poslove ili ga usmere na neki hobi, potreba za krađom brzo nestaje.

Roditelji obično teško podnose dečju krađu. Ako posle prvih krađa postupe prema detetu grubo, nazovu ga lopovom ili ga strogo ili prestrogo kazne, oni mu na taj način neće pomoći niti će sprečiti nove krađe. Dete će shvatiti da ga smatraju lošim i njegova nesigurnost će se pojačati. Samo roditelji koji su znali da obuzdaju svoju ljutnju i nezadovoljstvo, koji nisu pokazali nepoverenje, koji su se potrudili da sami otkriju šta muči njihovo dete, mogli su da mu pomognu da kasnije kada odraste "nikada ne dođe pred sud".

Olga Hadži Antonović
iz knjige: "Malo dete – velika zagonetka"